

**LI CRÍMINES DE
CNOCORRAN**

VICENTE COSTALAGO

Prefacie

Yo ne posset creder to quo yo esset vident. Yo havet li policie in mi dom, in li village de Vilnov del Ductor, in li profunditá del comarca de Cnocorran¹. Por qui ne save pri ti-ci loc, it es un comarca tre micri, con solmen du villages: Vilnov del Ductor, fundat del Institute de Colosation in 1948; e Planura del Ductor, fundat in 1949, anc del Institute de Colonisation. Ambi villages esset in li sam comarca, un sur li cime del coline, li altri, descendent li coline e sequent li via de terre.

Li comarca de Cnocorran ne esset conosset in nor land. Mem li persones de nor provincia dit que ili nequande hat audit pri it. It esset sur un coline, yes, ma circumat de forestes, e li unic via por ear al capitale esset un via de terre o traversant li forestes (u on posse trovar lupos ancor). Bon, to quo vu deve saver es que li population del du villages es li population de du families, solmen du families. Li familie Tuat², nor familie, quel havet agres; e li familie Beostok³, quel havet agnes. Nu, li du villages sempre hat esset quam un unic familie. Ex li témpor ante li foundation del villages, nor families hat habitat in li sam loc, solmen que it ne havet un cité o un village. Ili habitat in domes de self-construction, quam povri deplazzates. It esset li Ductor qui, conossente pri noi, decidet constructet li du villages; ma nor antecessores hat habitat in Cnocorran ex li témpor del romanes (e yes, hay evidenties pri to, queles vu posse vider in li Muséo Provincial).

Bon, vu deve saver que nequí ex li familie Beostok vive hodie. Ha! Omnes es mort, e bon mort! Ex li familie Tuat, mi familie, yo, Aratz, ja un oldon, es li unic qui ha supervivet. Yo ja ne va ear al cárcere, nam yo es tro old por to dunc li policie ne posse far necos.

E vu vell demandar li causa pro quo li policie es in mi dom? Bon, yo va racontar vos li historie pro quo li comarca de Cnocorran devenit li unesim págine del jurnales del tot lande. Yo va racontar vos... li crímines de Cnocorran.

---

¹ In irlandesi, *cnoc* es colina e *corran* es hoz, dunc, li “coline del falce”.

² *agre* in irlandesi.

³ *brutes* in irlandesi.

Por vos qui es leent me, li crimine de Cnocorran mey semblar li max absurd crimine del historie del homanité, specialmen pro su causas. Totvez, yo vole demandar vos exear de vor mentes de citeanaches por provar comprender li vive del persones del camp. Noi ne sucia pri li café, si it have plu o min sucre, o pri li jures del balenes, o pri li mill stupiditás pri queles vu parla chascun die. Noi avigila tre tost in li matine, ea al camp, labora quam sclavos por posser haver un manjage sur nor tables (mem si it es solmen pane, alquant vin e carne de porc o de agne), reveni a nor dom tro fatigat por audir li merdes pri queles vu parla in vor televisiones, diné e ea al lette por comensar denov li proxim die. Sin vacanties, sin festas, sin bastamentes, sin plendes.

Li vive in Cnocorran es dur, tre dur: su tempe es tre calid in estive (tam calid que it sembla que li porta del inferne es ci) e frigid in hiverne (tam frigid que it sembla que un pinguine va exear ex alcú). On vive de un forma solitari, sin altri companie quam nor animales e nor families.

Li historie de Cnocorran esset un historie tranquil til li annu... quande evenit to? Yo ne memora bon li annu, ma yo memora que mi patre racontat me que tot comensat quande un membre del familie Beostok intrat nor terres, raptet un fémina de nor familie, portat la al forest e violat la, poy assassinante la. Ah!, Yes, it esset in li annu 1749. Yes. Bon. Ti crimine esset expiat quande li membres del familie Tuat eat a u li familie Beostok esset, prendet ti-ta mann e pendet le ex un árbol. Hodie, on nomina ti-ta árbol li Árbol del Pendet, e it es un del max old árbores in Vilnov del Ductor. Ti-ci historie es racontat a omnes quande on atinge li six annus de età, in li scol.

Pos to, on deve ear al annu... quande esset li guerre intern in nor land? Bon, yo ne memora. Li question es que ambi families profitat del guerre por essayar finir con li familie rival. Mi familie alliat se con li parte quel victet li guerre: li fascistes. Esque vu crede que noi esset fascistes? No! On ne sucia pri to! Li familie Tuat es líber, ne crede ye ideologies politic o religiosi. Noi have un eclesia in nor village, ma it ne es usat. Nor familie lassat li religion ti-ta annu de 1749, quande li episcop del provincie suportat

li familie Beostok in li judicie por li pendition. Ta noi decidet abandonar li religion, e simplicmen adorar deo quam noi volet, sin necessitá de un clerico. Li fascistes esset supportat del Ecclesie, ma noi ne suciat pri to: noi solmen volet finir con li familie Beostok.

Ili, támen, decidet suportar li comunistes. Yo ne save ca ili esset vermen comunistes ma yo crede que ili hat decidet quam noi: solmen por provar finir con nor familie.

Bon, ultra quelc scarmuches, necos eventit durante li guerre. Mi familie assassinat un gruppe de anarchistes quel credet que it vell esser facil conquistar nor coline; e li familie Beostok finit con un *requeté*⁴. Noi nequande suciat pri li idés de ti-ta persones, ma ili havet li stupid idé de venir provocar nos.

Nu, li ver problemas comensat pos li guerre. Li Ductor hat victet e il decidet constructer un village in nor territoria, quel esset nominat Vilnov del Ductor. Un annu plu tard, con li politica de reunion, li village de Planura del Ductor esset constructet in li territoria del familie Bostok. Tíl ci, tot normal. Ma it esset pos to quande tot comensat ear pejor, e pejor, e pejor... til li fine del familie Beostok.

Bon. Mi avo Asier, qui esset maritat con Antia, mi ava, ne havet necun problema con li Beostok e il mem provat in diferent ocasiones finir con li problemas de ambi families. Il discusset con Konor, qui havet li sam etá, por trovar punctus in comun e soluer li odie e li conflicte. Il dit que il volet obliviar omni problemas queles eventit pos li violation in 1749.

Konor, qui esset un heterafilio, dit lu sam, ma il ja hat preparat alquó contra mi avo. Un die, il invitat le a Planura del Ductor, nam it esset li die del festa del village (in ante, on havet festas in nor villages, ma pos to quo eventit con mi avo, on cessat celebrar les); e mi avo Asier, eat ta. In nor

---

⁴ Organisation paramilitar carliste, creat in li comense del 20^{esim} secul. Li carlistes esset membres de un movement politic aparit ye li unesim medie del 19^{esim} secul, quam reaction al liberalisme e al secularisme. Ili prendet su nómine ex Carlos V, fratre de Fernando VII, qui vell dever succeder su fratre in li tron de Hispania nam il havet un filia, Isabel 2^{esim}, qui esset ti qui finalmen accessat al tron de Hispania.

village it esset comun mortar un svin, e poy far jambon con su carne. Ma, in ti-ci ocasion, vice li svin, ili decapitat mi avo e inviat su cap a nor village, u mi ava Antia quasi morit quande ella videt it. Li fratres de mi avo, Aketza, Anaut e Arnaitz, decidet venjar su morte e, por far it, ili atendet til li Crist-festa de ti-ta annu, quande Konor e su fratres, Kilian, Rian e Darataga, exeat, tre ebrie, al camp pos li arivation del nov annu. Ili cadet in li agre caus li alcohol, ma ili nequande avigilat denov: al die sequent, li Planura del Ductor plorat quam nequande, nam li quar aparit con lor capes sur furcas.

Li clerico del provincia, qui in ti-ta témpor esset membre del familie Beostok, denunciat to quo evenit in su village al policie, qui venit a nor village ma ili solmen posset trovar provas contra Aketza, Anaut e Arnaitz. Nequó contra mi patre. Mi oncles finit lor vives in li cárcere, e mi patre restat li unic mann in nor village.

On credet que talmen hat finit tot, ma no! Ti-ci historie ne posset finir con to, ma con li extinction de un del du families.

II

Aoife, li marita de Konor, racontat tot a su filio Eoin, qui esset maritat con Kaoimbe. Ti-ta foxatri fémina esset un del peyor ínamicos de nor familie, nam it esset ella qui assassinat mi ava Antia e mi matre Agate.

Quande ambes eat al fluvie, quel esset al límite inter li du villages, por lavar su vestimentes, ili trovat se con Kaiombe e Aoife. Li féminas sempre hat restat apart de omni problemas, e ili mem parlat inter se quam si necos evenit inter nor families. To hat esset li tradition, quel evenit ex li comense de ti-ci historie. Li crímines esset alquó por li mannes del villages ma li féminas del familie Beostok convertet li guerre in un guerre total. Ellas hat eat preparar por assassinar mi matre e mi ava, qui sempre respectat li acorde ínscriit.

“Salute”, dit mi ava Antia.

“Salute, qualmen it ea hodie?”, respondet Aoife.

“Non tre bon, quam sempre. Quande va nor maritos finir con to?”, demandat Agate.

“Yo ne save it, ma to crede que tost omnicos va finir”, dit Aoife, con un subride.

“Vermen? Esque tu ha trovat un solution?”, dit mi ama con esperantie.

“Yes”, dit Kaiomhe. E ella jettat se contra mi matre, clovante un cultelle in su pectore.

Mi ava, surprisat, eat auxiliar mi matre, ma Aoife jettat a la un petre, lassant la sin conscientie e poy jettat la ad-in li fluvie, u ella mortat dronat. Mi fratre Birjaio videt tot, e venit a mi village, u solmen restat noi tri: yo, Birjaio e nor fratre Distiratsu.

Eoin, credente que it vell esser facil mortar tri infantes (yo havet 12 annus, e mi fratres 7), venit a nor village con un falce. Ma yo, qui ya conosset qualmen on vivet in nor village, e qui ja revenit de recoltar li frument, celat me in li stalle.

Mi fratre Distiratsu, qui ne conscient to quo esset evenient, trovat se con Eoin avan le e, si it ne esset pro me, que exeat del stalle e clovat li falce in li col de Eoin, mi fratre vell har morit in ti-ta instant. Eoin tirat me errat, e con su manu sur li col, il provat disparar me, ma yo frappat con mi pede su inguine e, quande il se agenuat, yo finit per decapiar le con li falce.

Mi fratre comensat plorar e, quande Birjaio arivat e videt to quo hat evenit, anc il comensat plorar.

“Eh!”, yo dit. “Nequí plora in Vilnov del Ductor! Noi es li unic persones quel resta de nor familie, e in li Planura del Ductor ili save to. Nor oncles va putrir se in li cárcere e li familie Beostak es quin persones: Oisin, su fratres Liam, Fion e su sestras Niam e Eimear. In plu lor matre Kaoimhe e li foxa de Aoife. Yo ne vole que vu resta sol e vu sempre deve haver un arme con vu, esque vu ha comprendet tot?”

“Yes”, dit mi fratres con lácrimes in li ocules.

“Bon”, dit yo. E desde ti-ta die, yo comensat projecter li revenja.

***

Pos ott annus, in queles necos evenit, yo havet ja 20 e mi fratres 15. Yo savet to quo noi vat far por venjar nos. Mi du fratres vell ear al village de Planura del Ductor pos li festa. Ili devet ear ne tra li via quel uni li du villages, ma tra li forestes. Quam noi esset in estive, li forestes esset tre sicc. Yo hat preparat, durante mult témpor, li lignes, quel vell servir por brular li village completmen. Ma yo ne es un savagi, mi fratres vell assassinar omnes avan, e poy noi vell incendiar li Planura del Ductor til lassar necos.

Pos ott annus, li familie Beostak hat obliviat pri li problemas inter nor families, nam noi esset li unic descendentes e noi esset tre yun quande li ultim assassination evenit. Ma mi fratres e yo ne hat obliviat. Noi hat atendet ott annus por to.

Vu deve saver que li Planura del Ductor have solmen un club por trincar, quel esset apu li foreste. To esset talmen nam li mannes, ebrie, exeat del club e eat al foreste por reciver li frisc aere quel avigilat les ínmediatmen.

Omni fratres esset ta, havent lassat su matre, Kaiomhe, in li dom. Vu devet har videt su facie quande ella apertet li porta de su dom e yo aparit ta, con mi falce.

“Qui tu es?”, ella demandat.

“Yo es Aratz, filio de Aritz, nepoto de Asier. Yo veni ex Vilnov del Ductor”.

Su facie changeat. Ella yellat ex li profunditá de su gúttur, ma yo cludet su bocca con un punie-batte. Yo intrat li dom, e cludet li porta. Ella, sur li suol, provat moer se retro lassante un fluvie de sangue.

“Queles es tui ultim paroles, foxa?”, yo demandat la.

“Tu save que mi filios va mortar te e tui du fratres, heterafilio!”, dit ella.

“Non, esque tu save pro quo? Nam mi fratres es atendent les por fusilar les un pos li altri, quam animales. Hodie li familie Tuat ha exeat por chassar, e vu va esser li trofé.

Ella arivat al mur, e ta, ella provat stantar se, ma yo pedfrappat la. Poy, yo levat li falce e decapitat la, lassante li dom plen de sangue.

“It es un honte que su filios ne va posser vider la”, yo dit.

Pos to, yo movet li córpor al chimené, e junctet ligne e papere. Yo accendet li foy.

“Ea al inferne, foxal!”, yo criat.

Poy, yo disjettat oleo tra li dom, e exeat de ta.

***

“Quande ili va exear?”, demandat Birjaio.

“Yo ne save it, ma ili va far it”, respondet Distiratsu.

“Ne dispara si solmen alquí es éxter li club”, dit Birjaio. “Noi vole finir con omnes”.

Li du fratres atendet, e atendet.

“Aratz ha finit con li matre”, dit Birjaio. “Regarda li fum”, e il fat vider u li dom esset.

Anc ii filios de Kaoimhe videt it, nam omnes exeat rapidmen del club.

“Nu, es li moment. On va vider qui morta plu persones hodie”, dit Birjaio.

E ambes comensat tirar. Un pos li altri cadet, sin mem saver de u venit li tiras. Pos qualc minutes, li fratres hat finit con li tot familie Beostak.

Ili aproximat se al mortos, e contat les: Liam, Fion, Niam, Eimear e Oisin. Omnes.

“It es li témpor de brular ti-ci villageache!”, dit Birjaio.

Ambes comensat jettat oleo al club, tra li village, quande Aratz arivat.

“Tot fat?”, il demandat.

“Yes”, respondet Distiratsu. “E li matre?”.

“Mort”.

“Bon”.

“Li dom es brulant, quam vu posse vider”.

“Yes, on videt it e anc ili, ante mortar”.

“Yo ha jettat olio sur omni part del village, si vu ha finit ci, on posse comensar”.

“Bon, on posse comensar”, dit Birjaio, accendente un inflammette.

Il jettat it e li tot village comensat brular.

“Til nequande, Planura del Ductor”, dit Aratz durante que li tri fratres exear del village.

III

On credet que noi havet finit, ma ne!, ancor mancat li presto, Kianrian, fratre de Eoin. Il hat eat al seminarie tre yun, e pro to esset éxter li luctes inter li du families... til ti-ta moment.

Li nova pri li incendie de Planura del Ductor arivat al tot provincia. It esset talmen que il audit pri qualmen it hat evenit. E in ti-ta moment il obliaviat li tot docenties de Jesus Crist, nam il ne pardonat nos e volet inviar nos a un judicie. It ne havet provas pri to quo noi hat fat, nam li córpores nequande esset trovat: omno restat reductet a cindres.

Totvez, noi ne savet que il esset membre del familie Beostak e, quando il arivat a nor village, diente que li Episcopatu hat inwiat le por auxiliar nos e converter nos a Cristo pos to quo hat evenit, noi credet le. Pro quo? Pro que noi esset tam stult! Nu mi fratres vell esser vivent!

“Bon die!” dit il quando il arivat. “Yo es Jacob, li Episcopatu inwia me nam, pos li nova pri to quo evenit in li popul vicin, on videt que vu ne havet un presto por guidar vos”.

“Oh, esse bonvenit a Vilnov del Ductor!”, dit mi fratre Birjaio. “Yo va monstrar vos u es li ecclesia”.

Pos quelc dies, li presto dit que noi devet confesser nor peccas.

“Ples dir nequó pri to quo evenit con li familie Beostak”, yo demandat les.

“Bon, fratre”, respondet ambes.

Ma yo ne savet que it ne vell haver confession ti-ta die, ma li ultim rituales de mi du fratres. Nam li clerico plazzar un herbe in li ecclesia quel lassat les indormir, e con un cultelle, il perforat lor cordies!

“Oh!”, vu ne save qual sentiment yo havet quando yo intrat li ecclesia por confesser me e videt to quo hat evenit. Li fikant presto ancor havet li

cultelle sanguant in su manu. E yo alienat me. Rabiosi, yo persecutet le circum li altare e, quando il pensat que il posset exear del eclesia, yo jettat le li messale, e fat le cader. Yo pedfrappat le tam mult que un flac de sangue covrit li intrada del eclesia, e poy, yo portat le ad éxter, e jettat le tra li scalunes. Il frappat se li nuc e perdit li conscientie, ma yo continuat colfrappar le til li moment in quel su facie esset ínreconossibil.

Poy, yo portat le al piazza e brulat le la, plorante caus li mort de mi fratres, queles yo sepultet plu tard.

Li episcopatu in viat alquí por serchar li prestro quelc mensus plu tard, ma quando yo dit que yo savet nequó pri le, li policie venit por serchar le. Nequó. Talmen yo continuat viver in Vilnov del Ductor, sol, sin nequí con qui parlar ultra li animales. Yo visitat li sepultoria chascun die por memorar li historie de nor familie, quel, finalmen, destructet ne solmen li familie Beostak, ma anc li village de Planura del Ductor.

Nequí venit pos to. Durante mult decennies yo esset sol, til li moment in quel un jurnaliste del cité decidet reserchar to quo evenit e il trovat li provas del assassination. Con li tot technologie modern il posset far to quo li policie ne posset in ti-ta témpor. Ti-ta die, li policie arivat a mi dom, con un mandate por arestar me. Yo ridet.

“Nu? Vu ha arivat 40 annus tard. Hahaha”.

Yo esset portat al judicie, e ti-ci historie aparit in li tot jurnales del land. Ma yo ne sucia pri to. Yo sucia pri necos, nam li familie Beostak es mort. E to esset omno quo yo volet in mi vive. Nu yo posse morir tranquilmen.

Personages

Familie Tuat - Vilnov del Ductor

- Avos: Asier – Antia
- Genitores: Aritz – Agate
  - Fratres de Aritz: Aketza, Anaut, Arnaitz.
- Protagonista: Aratz
  - Frates: Birjaio, Distiratsu

Familie Beostak - Planura del Ductor

- Avos: Konor – Aoife
  - Fratres de Konor: Kilian, Rian e Darataga
- Genitores: Eoin – Kaoimhe
  - Fratre: Kianrian.
- Filio: Oisin
  - Fratres: Liam, Fion
  - Sestras: Niam, Eimear